

JEZIKOVNA KULTURA, JEZIKOVNO NAČRTOVANJE IN EVROPSKO ZDRUŽEVANJE

Splošno sprejeta definicija jezikovnega načrtovanja se nanaša na vsa zavestna prizadevanja, ki vplivajo na sestavo ali vlogo jezika. V tem smislu je jezikovna kultura kot teoretična nega knjižnega jezika njegov pomemben del, pri katerem je v ospredju delo strokovnjakov jezikoslovcov. Na uspešnost jezikovnega načrtovanja vpliva tudi jezikovna politika, ki bi morala biti z jezikovno kulturo tesno povezana in pri kateri je v ospredju vloga oblasti. Vprašanja jezikovnega načrtovanja so izjemno pomembna sedaj, ko jih moramo vgraditi v razmislek pri evropskem združevanju. V prispevku na podlagi slovenske in tuje literature predstavljam jezikovni okvir Evropske unije ter z vidika jezikovnega načrtovanja kritično analiziram trenutno stanje glede na morebitno priključitev Slovenije EU.

A standard definition of language planning refers to all conscious efforts affecting language construction and language role. Thus, language culture as the theoretical cultivation of the standard language should be regarded as an important part of language planning, with the work by professional linguists in the foreground. The success of language planning greatly depends on language policies, which ought to be closely connected to language culture and in which the role of the authorities is of prime importance. The questions of language planning have become extremely important as they need to be considered in view of European integration. The author presents the language framework of the European Union based on various Slovene and foreign sources, and critically analyses the current situation from the point of view of language planning, with respect to Slovenia's potential membership in the European Union.

Jezikovno načrtovanje je jezikoslovna tema dobrih 40 let. Tudi v slovenistiki se termin pogosto uporablja, predvsem v zvezi z jezikovno politiko. Nekateri avtorji menijo, da je jezikovno načrtovanje posebna dejavnost jezikovne politike, torej razumejo slednjo kot nadrejen pojem (Pogorelec 1993: 3, Štrukelj 1993: 42): del jezikovne politike je jezikovno načrtovanje. Drugačno razdelitev sprejema Dular v 80. letih (1988: 31) in se glede na omahovanje in nestanovitnost pojmovanj v sociolingvistični literaturi odloča za rešitev, ki jezikovno politiko in jezikovno kulturo vstavlja »v skupen nadrejen pojmovni okvir, poimenovan z izrazom jezikovno načrtovanje (planiranje)«. Ta zveza se nanaša na vsa zavestna prizadevanja, ki vplivajo na ustroj ali vlogo jezika, kar je tudi splošno sprejeta definicija

jezikovnega načrtovanja (Tollefson 1996: 16). V tem smislu je jezikovna kultura kot teoretična nega knjižnega jezika njegov pomemben del, pri katerem je v ospredju delo strokovnjakov jezikoslovcev. Na uspešnost jezikovnega načrtovanja vpliva tudi jezikovna politika, ki bi morala biti z jezikovno kulturo tesno povezana in pri kateri je v ospredju vloga oblasti, razumemo jo kot institucionalizirane postopke, »s katerimi družba vpliva na jezikovne oblike javnega usmerjanja in na usmerjanje jezikovne zavesti svojih pripadnikov« (Dular 1990: 306), tako da je jezikovna politika »del globalne politike določene družbe in se deloma izvaja s pomočjo političnih institucij« (Štrukelj 1993: 44). V prispevku bomo izraz jezikovno načrtovanje uporabljali kot nadpomenko, nadrejeni pojem, ki združuje dve dejavnosti, jezikovno kulturo in jezikovno politiko.

1 Jezikovna kultura

Z zvezo jezikovna kultura razumemo teoretično podprto nego knjižnega jezika, katere cilj je vsestransko razvit knjižni jezik (širši pomen), in stopnjo ustreznosti jezikovnega pojava jezikovnim in sporočanjanskim normam (ožji pomen). O tem, da je slovenščina razvit knjižni jezik, gotovo ni dvoma. Razpolagamo s temeljnimi priročniki,¹ raziskovanje knjižnega jezika je usmerjeno k njegovemu popisovanju in razčlenjevanju glede na funkcijsko razvejanost njegovih vlog, obetajoče je delo pri korpusu FIDA, zaradi katerega bo raziskovalno gradivo živ, aktualen jezik v dejanski splošni rabi. Raziskovalno delo poteka na ljubljanski filozofski in pedagoški fakulteti, fakulteti za družbene vede, AGRFT-ju in mariborski pedagoški fakulteti ter na SAZU-ju. Težava, ki jo vidimo, je nepovezanost med raziskovalci jezikoslovci ter med univerzama in SAZU-jem. Jezikoslovno raziskovanje je danes razvito na tako številnih področjih, da jih posameznik ne more kompetentno pokrivati v celoti, temeljna jezikoslovna dela lahko zato nastajajo samo s skupinskim delom strokovnjakov za posamezna področja.

Čeprav v jezikoslovju prevladuje eno poimenovanje za oba pomena, bi bilo primerneje kot o ožjem pomenu termina jezikovna kultura govoriti o jezikovni kultiviranosti uporabnikov knjižnega jezika in jo razumeti kot cilj jezikovne kulture (Kalin Golob 1996: 145). Tako razume in poimenuje ožji pomen jezikovne kulture že Vidovič Muha (1991: 20) in meni, da o jezikovni kultiviranosti govorimo, »ko je jezik tako rekoč samodejno sredstvo mentalne socializacije, samodejno sredstvo doseganja skladnosti vsebine in jezikovnega izraza, upoštevajoč pri tem v najvišji možni meri splošno jezikovnoizrazno normo in jezikovnoizrazno normo zvrsti (socialnih, funkcijskih), v katero se besedilo uvršča«.

¹ Glede na Mathesiusovo (1932) definicijo, da mora imeti vsak razvit knjižni jezik ob slovnici in slovarju še stilistiko, sicer slednje še nimamo, a jo gotovo nadomeščajo jezikoslovne stilistike oz. razprave o posameznih funkcijskih zvrsteh in podzvrsteh (npr. stilistika slovenskega poročevalstva in raziskovanje jezika in stila oglaševanja; raziskovanje stila širše publicistike, leposlovnih in uradovnih besedil).

Jezikovna kultiviranost Slovencev je zelo različna, neenotne so tudi ocene raziskovalcev, gotovo pa je zgovorno dejstvo lanske raziskave, ki ugotavlja, da smo Slovenci funkcionalno nepismeni, ali vpliv angleščine, ki jo številni mladi raziskovalci (spodbujeni z univerzitetno politiko) raje uporabljajo za ubesedovanje sveta svojih strok, zato pri njih ugaša tudi zanimanje za razvijanje strokovnega izrazja v slovenščini. Slovenščina ni več samoumevna izbira pri pisanju doktoratov na slovenskih univerzah, pri pisanju znanstvenih monografij, ki naj bi bile vrhunski dosežek slovenske znanosti, in pri politikih, ki nastopajo v tujini kot predstavniki slovenskega naroda.

Glede jezikovne kulture v obeh pomenih lahko sklenemo, da je treba združiti raziskovalne moči predvsem pri temeljnih jezikoslovnih delih, ki bodo, izhajajoča iz računalniške besedilne zbirke (Vidovič Muha 2001: 16), omogočila posodobitev slovarja slovenskega knjižnega jezika, slovenske slovnice in pravopisa ter nastajanje stilistike. Iz njih bodo rasli učbeniki in poljudni priročniki, ki bodo prek šolske in izvenšolske jezikoslovne vzgoje vplivali na jezikovno kultiviranost. Združevanje raziskovalnih moči je odvisno od posluha države za jezikoslovno raziskovanje. Še tako razvito jezikoslovje ne more nadomestiti nedejavne jezikovne politike. Kot v naslovu prispevka hote manjka ta obvezna sestavina jezikovnega načrtovanja, je pomanjkljiva tudi v naši državi.

2 Jezikovna politika

Republika Slovenija nima konsenzualno sprejete jezikovne politike (Stabej 2000b), od samostojnosti naprej je jezikovno vprašanje zanemarjeno. Formalno-pravno urejanje statusa slovenskega jezika trenutno poteka v polemikah in zahtevah po sprejetju novega zakona o slovenščini kot uradnem jeziku Republike Slovenije. S stališča jezikovne kulture je treba pretresti zahteve, ki jih izražajo predlagatelji zakona in njegovi nasprotniki, ter ugotoviti, kakšne so posledice te razprave za vključevanje Slovenije v EU.

Teze za zakonsko ureditev (2000) v oceni stanja navajajo, da Slovenija nima aktivne oz. jasne jezikovne politike, kar je posebej problematično v času, ko vstopamo v evropske integracije. Kljub ustavnim določilom in členom v posameznih področnih zakonih predlagalci menijo, da potrebujemo nov zakon, katerega cilji so:

1. da se celovito uredi in zagotovi raba slovenskega jezika kot uradnega jezika na vseh področjih javnega sporazumevanja v Republiki Sloveniji;
2. da se s predvidenim spodbujanjem, svetovanjem, upravnimi mehanizmi, in kot pravijo, le deloma s kazenskimi sankcijami, skuša zagotoviti doslednejše uresničevanje zakonodaje, ki se nanaša na rabo slovenskega jezika (izboljšanje prakse).

Razprava, ki se je razvila po predstavitvi, je pokazala dve jezikovnokulturni usmeritvi razpravalcev: zmerno, ki je opozarjala, da je res treba zagotoviti

aktivnejšo in učinkovitejšo jezikovno politiko in morda tudi zakon, pred sprejetjem katerega pa je treba najprej doseči soglasje o tem, kaj naj zakon ureja. Zmerna struja namreč meni, da se mora zakon omejiti na vprašanje položaja jezika, torej *kateri* jezik, medtem ko bi druga struja rada zakonsko urejala tudi vprašanje, *kakšen* jezik je ustrezen za uradno rabo.

Z upoštevanjem jezikovnozgodovinskih in jezikovnokulturnih vidikov menim, da bi bil zakon, ki bi določal, kakšen naj bo uradni jezik (kvalitativno presojanje), torej ki bi opozarjal in sankcioniral tudi odklone od norme, protiproduktiven. Na eni strani bi pri uporabnikih okrepil strah pred rabo lastnega jezika, ali kot ugotavlja Vidovič Muha (2001: 14), okrepil »na eni strani molčeč/o/, na drugi pa angleško jecljajoč/o/ množic/o/«. Kot kažejo razprave ob osamosvojitvi Slovenije, ko se je predlog zakonske zaščite prvič pojavil z utemeljitvijo »ogroženosti slovenščine« (prim. Kalin Golob 1994), bi na drugi strani povzročil hotene odklone od njegove normirane rabe (kot se je na primer zgodilo v Franciji, kjer so mladi izumili številne argoje, da bi kljubovali jezikovnemu zakonu). Zakonska določba bo ostala mrtva črka na papirju brez celovitega in državno podprtega jezikovnega načrtovanja, ki bi vključevalo in povezovalo obe prvini: jezikovno politiko in jezikovno kulturo.

V razpravi o zakonu je bilo opozorjeno tudi na to, da je premajhna vloga posvečena razvijanju slovenskega strokovnega izrazja. In tu je jedro problema – potrebujemo državo, ki bo spoznala, da je brez jezikovnega načrtovanja kakršenkoli zakon neučinkovit. Jezik in vse, kar je z njim povezano (torej tudi jezikovno načrtovanje), mora država sprejeti pod svoje okrilje, tako kot varnost in celovitost državnega ozemlja. Tako bo ne samo načelno, ampak tudi dejansko podpirala jezikoslovno raziskovanje, omogočila kakovostno jezikovno izobraževanje tudi na univerzitetni ravni,² kjer bi se bodoči strokovnjaki seznanjali z rabo knjižne slovenščine v strokovnih besedilih in bili usposobljeni za brezhibno strokovno sporočanje z obvladovanjem jezika stroke (Vidovič Muha 2001: 16–17) – predvsem pa potrebujemo institucijo, ki bo aktivneje skrbela za razvoj strokovnega izrazja. Zato se mi bolj kot vladni urad za jezik, ki so ga predlagali pobudniki zakona in je bil konec leta 2000 tudi ustanovljen, zdi smiselno oblikovati širši strokovni in posvetovalni organ. Pridružujem se mnenju Marka Stabeja (2000a: 75), ki predlaga ustanovitev državnega sveta za jezikovno načrtovanje in jezikovno politiko. Njegova naloga naj bi bila »oblikovanje temeljnega dokumenta o slovenski jezikovni politiki in nato njeno spremljanje in preoblikovanje v vedno novih družbenih razmerah«.

Takšno jezikovno politiko bi nadgrajevalo skupno raziskovalno delo, ki bi omogočilo nastajanje kakovostnih temeljnih jezikoslovnih del in njihovih poljudnih različic, skupna in jasna izhodišča ter javni nastopi in predstavitve mnenj pa bi

² Pogoji za to je, da moramo izobraziti strokovnjake sloveniste, ki bodo lahko na najrazličnejših študijskih smereh izobraževali bodoče diplomante za korektno strokovno sporočanje. Primerno bi bilo oblikovanje podiplomskega programa, ki bi sloveniste opremil s teoretičnim znanjem onomazije, terminologije in medkulturnega sporočanja. Predlog je že pripravljen za univerzitetno obravnavo.

morda bolj kot doslej zavezovali državo, da bi jezikoslovje sprejela kot enakopravnega partnerja pri jezikovnem načrtovanju. Očitno članki, ki kritično vrednotijo državno (ne)zanimanje za jezikovno vprašanje in opozarjajo na obrobni položaj slovenistike v raziskovalni politiki, niso dovolj. Jezikoslovci moramo ob jezikovni kulturi intenzivneje vstopiti tudi v jezikovno politiko in prepričati politike, da je slovenistika temeljna nacionalna veda, ki ne more preživeti le z načelnim zagotavljanjem podpore in patetičnimi besedami o slovenščini kot braniku slovenstva.

2.1 Jezikovna politika, strokovno izrazje in evropsko združevanje

Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve je ob pogajanjih za vstop v EU ustanovila prevajalsko službo. Pogovori in analiza gradiva o dosedanem delu so pokazali, da je opravljeno veliko dela, vendar so opozorili tudi na temeljno pomanjkljivost: neurejenost in neenotnost slovenskega strokovnega izrazja ter pomanjkanje visoko usposobljenih ljudi za zahtevno strokovno prevajanje. Na temeljno težavo pri prevajanju evropske zakonodaje opozarja že analiza usposobljenosti slovenskega pravnega jezika (Kranjc 1998: 180), ki navaja, da usklajevanje našega pravnega sistema s pravom Evropske skupnosti zahteva številne, hitre in določne odgovore na pravnoterminološka vprašanja. Pri tem Kranjc poudarja, da so slovenski pravniki na ta izziv nepripravljeni. Pa ne le oni, zdi se, da je terminološko delo zastalo v številnih strokah. Velik razvoj strok in ved prinaša vsak dan novo izrazje, ki ga slovenske stroke nekritično prevzemajo. Predvsem mlajše so glede tega vprašanja izrazito nepoučene, saj slovenski strokovni jezik pri njih izumira. Tako slovenščina, ki se je v zgodovini svoje izrazne sposobnosti dokazala prav z možnostjo izražanja zapletenega in abstraktnega sveta strok, izgublja pomembno funkcijsko področje, postaja neenakopravna in funkcijsko okrnjena. Za tako razmišljanje je kriva na eni strani univerzitetna politika, ki pri napredovanju upošteva predvsem tuje objave. Mlajši univerzitetni sodelavci se tako vse pogosteje odločajo za pisanje doktoratov v angleščini, saj lahko po njem relativno hitro objavijo članek ali monografijo v tem jeziku. Sami priznavajo, da jim je o strokovnih zadevah včasih težko predavati v slovenščini ... Na drugi strani povzroča takšno stanje tudi jezikovna politika. Ker je neaktivna, nimamo institucije, ki bi načrtno spodbujala terminološko delo.

Ob prevajanju evropskega pravnega reda bi bilo treba opozoriti, da je bolje daljšati čas za doseganje strokovnega soglasja o posameznem poimenovanju, kot pa prehitro omagati in se sprijazniti z več poimenovanji. Ob hitenju v EU pa se zdi, da časa za temeljito delo ni, kar pomeni, da se strokovnjaki prehitro zadovoljijo z nepremišljenimi rešitvami. Delo ob prevajanju evropske zakonodaje je pomemben preizkus in lahko ga imamo tudi za uvod v kakovostno razvijanje izrazja na drugih področjih. Lahko se veselimo baze izrazov, ki nastaja ob prevajalskem delu, iz nje bodo lahko nastajali novi večjezični terminološki slovarji. Seveda le, če bo terminološko delo organizirano, načrtovano in motivirano.

Med nerazvito strokovno izrazje lahko prištejemo tudi jezik slovenske diplomacije. Kot kažejo izkušnje SFRJ, se slovenščina v skupnih organih države ni razvijala, ker so slovenski predstavniki uporabljali le srbsščino. Jezik slovenske diplomacije se po osamosvojitvi šele razvija. Ob novih strokovnih in univerzitetnih programih, ki izobražujejo (bodoče) slovenske diplomate, ni opaziti prizadevanj po predmetu, ki bi poskrbel za razvoj slovenskega diplomatskega jezika. Kako bodo torej slovenski diplomati o strokovnih zadevah seznanjali slovensko javnost? Snovalci učnih načrtov bi morali poskrbeti za resen in temeljni predmet, ki bi raziskovalno razvijal in kultiviral slovenski diplomatski jezik. Če diplomatom ne bo ponujeno slovensko orodje za izražanje, ga sami po sebi ne bodo razvijali. Samoumevno se zdi, da je v predmetnikih ogromna izbira tujih jezikov prilagojena sporočanju v diplomaciji. Žal se zdi samoumevno tudi to, da slovenskega strokovnega jezika v tovrstnih programih ni. Tako izgubljam pomembno področje delovanja slovenskega knjižnega jezika.

3 Jezikovna politika Evropske unije

Jezikovni okvir Evropske unije (EU) sem natančneje predstavila v razpravi *Jezikovnokulturni vidiki vključevanja Slovenije v Evropsko unijo* (Kalin Golob 2001). Za naše razpravljanje zato povzemimo le najpomembnejša dejstva, ki jih moramo s stališča jezikovnega načrtovanja upoštevati pri morebitni vključitvi v EU.

Razpravljalci, ki se ukvarjajo z vprašanji jezikovnega položaja v Uniji, se strinjajo, da jezikovna politika te skupnosti ni bila nikoli izrecno izoblikovana (Leitner 1991: 284, Gifreu 1996: 127). Zadnji člen Rimske pogodbe³ tako po njihovem mnenju le opisuje prakso, ko določa, da je dokument sestavljen v posameznih izvornikih v različnih jezikih in da so vsa besedila enako avtentična. Pravno gledano, kot temeljno normo za uravnavanje jezikovnih vprašanj štejejo prav ta, 248. člen Rimske pogodbe, ki je zajet v 248. členu pogodbe o Evropski gospodarski skupnosti (EGS) in 225. členu pogodbe o Evropski skupnosti za jedrsko energijo (Evratom): »Ta pogodba je izvornik v nemščini, francoščini, italijanščini in nizozemščini, pri čemer je vsako besedilo enako obvezujoče« (Loehr 1998: 50).⁴

Leta 1972 so se Evropski gospodarski skupnosti pridružile Irska, Velika Britanija in Danska, tako da se je jezikovna formula samodejno povečala na angleščino, irščino⁵ in danščino. Skupnost se je razširila 1981. in 1985. leta (pridružile so se ji Grčija, Portugalska in Španija) in tako so postali uradni jeziki še grščina, portugalsščina in španščina. Po razširitvi v 90. letih⁶ petnajst članic Evropske unije

³ Podpisana je bila 25. marca 1957 ob ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti.

⁴ Že takrat niso bili zajeti manjšinski jeziki znotraj držav članic (npr. galščina, bretonščina ali baskovščina). Flamščina ni bila dovolj različna od nizozemščine, da bi imela pogodbo v svojem jeziku, danes jo belgijska vlada šteje kot enako nizozemščini (LEITNER 1991: 284).

⁵ Irščina ima poseben položaj: vsi uradni dokumenti so objavljeni v irščini, Irska pa se z EU pogaja v angleščini.

⁶ Leta 1995 so se pridružile Avstrija, Finska in Švedska.

uporablja 11 uradnih jezikov: angleščino, danščino, finščino, francoščino, grščino, italijanščino, nemščino, nizozemščino, portugalsščino, španščino in švedščino.

Kljub trditvam kritikov jezikovne politike EU pa je treba ugotoviti, da ob navedenem členu iz Rimske pogodbe, ki določa temeljno normo glede rabe jezikov, obstaja še nekaj dopolnil, ki se prav tako nanašajo na jezikovno problematiko (prim. Kalin Golob 2001: 214–215). Vsa ta številna določila jasno kažejo, da je jezikovno vprašanje že ob začetkih zaposlovalo evropske skupnosti. Čeprav se vsak zapisani stavek ne pojavi v vseh jezikih, pa so uradni list, vsi dokumenti sveta, parlamenta, gospodarskega in socialnega odbora izdani v vseh uradnih jezikih. Tudi pri zasedanjih teh organov se simultano prevaja v vse uradne jezike, kar pa vseeno ne pomeni, da so v vsakdanji praksi vsi jeziki enakovredno zastopani (Bormann 1970: 114, 120). Ob uradnih jezikih obstajajo namreč tudi delovni jeziki, to sta angleščina in francoščina, pa tudi nemščina, ki je dejansko manj v rabi, poznavalci ocenjujejo, da tretjinsko.

3.1 Jeziki EU v praksi

Analize zadnjih let kažejo (Laitin 1997: 287, Vandermeeren 1998), da je pri pogajanjih in v neprotokolarnih položajih, predvsem pa kot delovni jezik, angleščina prevladala francoščino in nemščino, pravzaprav vse evropske jezike, in postala jezik mednarodnega sporočanja. Vprašanje jezika je izredno občutljivo politično vprašanje, zato se je Evropska komisija dolgo »izogibala vsaj priznati težnjo« glede naraščajoče rabe angleščine, vendar je prav zaradi njih leta 1988 oblikovala politično izjavo, da »je treba članice spodbujati, naj v izobraževalnem sistemu zagotovijo ponudbo vseh uradnih jezikov EU, četudi se kaže določena težnja po učenju le določenih jezikov« (Laitin 1997: 288). Logika trga pa je jasna, angleščina je postala *lingua franca* EU, vendar zaradi političnih vzrokov to ni bilo nikoli uradno priznано.

V sedanjosti je gotovo upravičeno trditi, da se je v svetu »angleščina uveljavila kot *de facto lingua franca* globalizacije v politiki, gospodarstvu, obrambi, sodstvu in kulturi« (Wright 1999: 91). Evropsko povezovanje pa je prav tako del globalizacije, ki je vidna v t. i. evropeizaciji, politični težnji »podržavljenja« EU: enotna valuta, simboli, parlament, volivci, davki, sodni sistem (Wright 1999: 92). Temu nasprotna težnja je povezana z zahtevo po demokraciji in zagotavljanju enakopravnosti jezikov vseh članic, te namreč ne bi nikoli formalno privolile v to, da bi eden izmed jezikov imel položaj prvega ali skupnega jezika. Kar je dogovorjeno formalno, pa se v praksi zaradi pragmatičnih potreb po sporazumevanju uresničuje drugače.

Ob političnih težnjah, povezanih tudi z vprašanji prestižne vloge delovnih jezikov, je velika težava finančne narave.⁷ Evropska komisija ima največjo prevajalsko

⁷Leta 1999 je bilo simultano prevajanje organizirano na 11.156 konferencah in srečanjih, v uradih so prevedli 1.139.400 strani besedil, za katera ni bilo dovolj samo jezikovno znanje, ampak visoka pravna ali ekonomska usposobljenost (MARINKOVIĆ 2000: 6).

službo na svetu: *The Economist* (29. 8. 1998, 27) navaja, da več kot 1.500 ljudi na dan prevede okoli 5.000 strani v vse uradne jezike, v celem letu blizu milijon strani. Že sedaj, ko se v EU sporazumevajo v 11 uradnih jezikih, znašajo stroški tolmačenja in prevajanja več kot bilijon nemških mark na leto, kar je približno dva odstotka celotnega proračuna EU. Če in ko se bo Unija širila na vzhod, bodo stroški prevajanja velikanski: če bi se število uradnih jezikov povečalo na primer na 15, bi se število iz sedanjih 110 kombinacij (vsak jezik mora biti preveden v 10 drugih jezikov, kar v celoti pomeni 110 prevodov) povečalo na 210: »To bi pomenilo, da bi število interpretov – sedaj ne več kot trije na jezik – grozovito prekašalo število delegatov.« (*European*, 21. 11. 1991, 28). Evropski parlament je edina institucija, ki se je zavezala, da bo tudi v prihodnje skrbela za enakopravno zastopanost vseh uradnih jezikov. Je tudi edina institucija EU, ki je pri gradnji novih prostorov predvidela potrebe po večjem številu kabin za tolmače (Leban 2000: 254).

Neizpodbitno dejstvo je, da se EU kljub zavedanju, kako pomembna je za Evropo večkulturnost in večjezičnost, že sedaj srečuje s številnimi praktičnimi težavami pri prevajanju in tolmačenju, nove članice pa bodo to le še stopnjevale. Tako Jan-Erik Enestam, finski minister za nordijsko sodelovanje, ki je sodeloval pri svetovanjih slovenskim pogajalcem, meni, da postaja jezikovno vprašanje v EU čedalje bolj zapleteno in da bo že zaradi praktičnosti treba razmisliti o nekaterih »delovnih jezikih«, v katerih bi potekalo delo Evropske komisije. »Nekaj drugega pa je z uporabo jezika v ministrskem svetu Unije; tam bom moral imeti kot predstavnik svoje države vselej možnost, da se izrazim v svojem jeziku.« (*Delo*, 8. 6. 2000, 8.) Pričakujemo lahko, da se ne bo večalo število delovnih jezikov, ampak da se bo manjšalo število teles, v katerih bo zagotovljena prevajalska služba za vse jezike.

Dónall O Riagáin (1996), generalni sekretar Evropskega urada za manj razširjene jezike, je, razpravljajoč o jezikovni politiki EU, zapisal, da bo pridruževanje novih članic iz srednje in vzhodne Evrope povzročilo nove zahtevne jezikovne izzive, ki jih lahko Evropa rešuje po optimistični (ohranjanje jezikovne enakopravnosti) ali pragmatični (recimo raje, pesimistični) različici (zmanjševanje prevajanja, uradne rabe vseh jezikov). Vendar poudarja, da tudi enojezičnost ni nikakršna rešitev jezikovnega vprašanja EU (Ohnheiser idr. 1999: 510–511).

Med teorijo (pravno določenostjo) in prakso jezikovne rabe se je v EU nakopičilo mnogo nedorečenosti, zato ni čudno, da se Unija skuša izogniti izrecni obravnavi jezikovne politike. S tega vidika moramo pritrditi omenjenim kritikom, ki trdijo, da ni bila nikoli izrecno izoblikovana. Tudi Maastrichtska pogodba (9. 2. 1992) se je z ohlapno formulacijo, da morajo članice spoštovati kulturno in jezikovno raznolikost 15 držav, izognila obravnavi jezikovnih zadev in jezikovnega sestava, kot da Evrope vprašanje jezikov ne skrbi. V pomembni politični pogodbi je tako vprašanje jezika ostalo prezrto (Gifreu 1996: 127). Gotovo bo zopet aktualno ob morebitni širitvi EU; takrat bo treba doreči, ali bodo jeziki pridruženih članic samodejno postali tudi uradni delovni jeziki.

3.2 Slovenščina kot uradni jezik EU?

Razvoj izhodišč jezikovne kulture, ki se ukvarja s teoretično nego knjižnega jezika, je pokazal, da moramo kljub navidezni spornosti pri obravnavi jezikovno-kulturnih vprašanj upoštevati tudi aksiološke prvine: za Slovence je jezik vrednota, ohranjevalec naroda. Vsako kulturno vrednoto je treba razvijati in usposabljeni za vsa področja. Torej tudi za Evropo. Slovenščina je pred vstopom v EU postavljena pred velik izziv. Potrebujemo jezikovno načrtovanje, ki bo spodbudilo in okrepilo drugo polovico v paru jezikovna kultura – jezikovna politika; ne nazadnje: potrebujemo politike, ki bodo s svojim ravnanjem, védenjem in vedénjem s samoumevnostjo izkazovali slovenščini položaj enakopravnega evropskega jezika.

Opazujoč pogajanja Slovenije z EU, se pogosto sprašujem, ali je popustljivost edina pot, ali je res treba pristati na vse. In popolnoma samodejno ugotovim, da si ne želim vstopiti v skupnost, kjer bomo vedno popuščali in bili večno neenakopravni. Zgodovinske izkušnje bi nam morale to potrjevati. Glede jezikovnega vprašanja so naši pogajalci izredno samozavestni. Jezikovne problematike so se doslej dotaknili ob vprašanjih prostega pretoka blaga (označevanje izdelkov v slovenskem jeziku sodi k varstvu potrošnikov); na davčnem področju (predvidene so olajšave za prenosnike besede, slike in zvoka); pri pravu družb (posloводства podjetij naj pri nas zagotovijo notranje sporazumevanje zaposlenih v slovenskem jeziku);⁸ v kmetijstvu (označevanje vin v domačem in enem tujem jeziku); pri avdiovizualni kulturi (kjer se pojavljajo težave zaradi kvot evropskih del in del neodvisnih producentov, Slovenija je zato zaprosila za dveletno prilagoditveno obdobje).

V Pogajalskem izhodišču Republike Slovenije za področje 20 (kultura in avdiovizualna politika), datiranem z 10. septembrom 1998 (<http://evropa.gov.si/iso/euf-00I.html>), je razvidno, da slovenska stran pričakuje, »da bo v skladu z obstoječo pravno ureditvijo skupnosti ob vstopu v Skupnost slovenski jezik postal eden od uradnih jezikov Evropske unije«. Odgovor EU je zajet v *Skupnem stališču Evropske unije za področje 20: Kultura in avdiovizualna politika* (<http://evropa.gov.si/iso/euf-00I.html>). Ubesedena je dosedanja praksa Unije glede jezikovne politike, vendar opremljena z varovalom.⁹ Slovenska formulacija pogajalskih

⁸ EU je tej zahtevi nasprotovala, tudi pogajalec Janez Potočnik (*Dnevnik* 10. 3. 2000, 3) meni, da je treba to spremeniti, po njegovem mnenju to ni vprašanje v zvezi z vključevanjem v EU, ampak vprašanje globalizacije svetovnega gospodarstva. Vprašanje sploh ni tako preprosto, kot se zdi slovenskim pogajalcem, saj se že sedaj v družbah s tujim kapitalom dogaja, da morajo Slovenci za službo v Sloveniji prositi v neslovenščini, da morajo zaposleni prositi za dopust v nematernem jeziku. To je v nasprotju z ustavo in krati temeljne jezikovne pravice. Temu in podobnim vprašanjem se bo treba v prihodnje natančno posvetiti in jih vključiti tudi v morebitni zakon o slovenskem jeziku kot uradnem jeziku Republike Slovenije.

⁹ »EU se zaveda pomena, ki ga Slovenija pripisuje položaju slovenskega jezika, še zlasti kot enega **možnih** uradnih jezikov Evropske unije. EU prav tako ugotavlja zaskrbljenost Slovenije, da pristop k EU ne bi poslabšal kakovosti in obsega rabe slovenskega jezika **na kulturnem področju**. Vendar pa bi EU želela spomniti slovensko stran na to, da je podpora kulturni in jezikovni raznolikosti predvidena v 128. členu Pogodbe o ES.« (poudarila M. K. G.)

izhodišč namreč ni omejena le na skrb za slovenščino v kulturi, ampak tudi, »da postane z dnem pridružitve slovenščina eden od uradnih jezikov Evropske unije v skladu z načeli **ohranjanja kulturne identitete**, enakopravnosti evropskih kultur, kulturne avtonomije narodov ter **načela enakopravnosti držav članic**« (poudarila M. K. G.). Evropsko sklicevanje je razumljivo, saj sodi problematika jezikov h kulturni politiki, katere pravno podlago zagotavlja Amsterdamska pogodba o EU v 151. členu (nekdanjem členu 128).¹⁰ Jezikovno problematiko pa določa ta pogodba v 314. členu, kjer so prepisane stare – že navedene – določbe, da je poleg štirih jezikov Rimske pogodbe avtentično tudi vsako besedilo držav članic, ki so se pridružile kasneje.

Zdi se, da je slovenska stran s tem zadovoljna in da ne razmišlja o težavah, ki bi jih nove članice prinesle v jezikovnem pogledu. Na spletnih straneh Urada vlade za informiranje (evropa.gov.si/evropomocnik) Ministrstvo za kulturo na vprašanja o rabi slovenščine v EU, predvsem v zvezi z rabo jezikov v podjetjih, ki bodo v lasti tujcev, navaja 11. člen Ustave RS, po katerem je uradni jezik v Sloveniji slovenščina (z izjemo dvojezičnih območij, kjer je uradni jezik tudi italijanščina oz. madžarščina). Dodajajo pa, da se bodo tujci – državljani držav članic EU – lahko pogovarjali tudi v svojem jeziku in da bodo tuji delavci morali dokazati znanje slovenskega jezika, če bo to znanje pogoj za opravljanje dela na določenem delovnem mestu (evropa.gov.si/evropomocnik/question/112-26).

Če smo optimistični, lahko glede na pregledano pravno ureditev EU ter glede na slovenska pogajalska izhodišča in evropski odgovor nanje ugotovimo, da bi ob ohranjanju sedanjih določil slovenščina z enakopravnim članstvom v EU postala eden od uradnih jezikov skupnosti. Če smo malo bolj stvarni, moramo upoštevati dejansko stanje pri jezikovni rabi, povezano s pragmatičnimi okoliščinami morebitne širitve: stroški prevajanja v 15 ali 16 jezikov, kasneje ob nadaljnji širitvi še več; izkazovanje politične moči prek rabe jezikov, zlasti glede delovnih jezikov; vprašanje manjšinskih, regionalnih jezikov v okviru velikih jezikov, ki ga *Véliki* nočejo rešiti (Francija, Anglija, Španija, Italija).

V Evropi obstajajo različna pojmovanja enakosti in demokracije, vsaj sodeč po obravnavi jezikovnih vprašanj, ali kot meni dolgoletni borec za enakopravnost slovenščine in Slovencev v Italiji: »Ni, da bi obupali, po drugi strani pa tudi ni, da bi vseprek verjeli visokodonečim besedam. In medio stat virtus.« (Pahor 2000: 195.)

¹⁰»1. Skupnost prispeva k razcvetu kultur držav članic, pri čemer mora spoštovati njihovo narodno in regionalno različnost ter istočasno spodbujati skupno kulturno dediščino. 2. Aktivnosti Skupnosti morajo biti usmerjene v spodbujanje sodelovanja med državami članicami in morajo, če je to potrebno, podpirati in dopolnjevati njihovo dejavnost na naslednjih področjih: – izboljševanje poznavanja in razširjanje kulture in zgodovine evropskih narodov (ljudstev); – obnavljanje in varovanje kulturne dediščine evropskega pomena; – nekomercialne kulturne izmenjave; – umetniško in literarno ustvarjanje, vključno z avdiovizualnim področjem. 3. [...] 4. Skupnost mora upoštevati te kulturne vidike tudi pri dejavnostih na podlagi drugih določb te pogodbe, še posebej z namenom, da spoštuje in spodbuja raznolikost svojih kultur ...« (ŽAGAR 1998: 15).

Slovenci poznamo jezikovno neenakopravnost in kratenje jezikovnih pravic, ne le iz preteklosti: članici EU, Avstrija in Italija, ne izvajata določil o varstvu manjšine in Slovencem kratita temeljne jezikovne in narodnostne pravice, organi EU pa se ne odzovejo.¹¹ Evropa je izjemno pozitivno ocenila slovensko reševanje manjšinske problematike, postavila ga je za zgled (Tollefson 1997: 36, 47), to velja tudi za zaščito manjšinskih jezikov v Sloveniji. Zakaj enakih pravic ne zahtevamo zase? Tollefsonovo (1997: 47) razmišljanje o slovenski jezikovni politiki se končuje pesimistično: »Možno je, da bo narod, ki je zgled progresivne manjšinske politike, nekega dne ugotovil, da njegov lastni jezik vse bolj omejujejo politične in gospodarske sile, ki so naklonjene širjenju jezikov močnejših skupin.« Se mu smemo pridružiti? Opozorila jezikoslovcev o mačehovskem odnosu države do slovenistike temu pritrjujejo (Vidovič Muha 2001: 16), nesoglasna mnenja o zakonski zaščiti slovenščine ter prepočasno odzivanje stroke in države na aktualna vprašanja jezikovnega načrtovanja prav tako. In čeprav se zdi nemogoče, je treba stvari upočasniti: ne hiteti s sprejemanjem nepopolnega zakona, ki v strokovni javnosti nima podpore, ampak podpora doseči z izboljšanim predlogom; ne hiteti v EU, če ne bomo prepričani, da bo slovenščina eden izmed enakopravnih jezikov; ne se zadovoljevati s hitrimi rešitvami glede strokovnih izrazov pri prevajanju evropske zakonodaje.

Dejansko stanje nas opozarja, da reševanje položaja slovenščine v EU ne bo samoumevno in da je od nas samih odvisno, koliko smo pripravljeni popuščati, predvsem pa, kje smo pripravljeni popustiti. Zato me ne navdušuje mnenje zunanjega ministra dr. Dimitrija Rupla, ki se je lani na javnem predavanju¹² na temo odnosov med Slovenijo in Hrvaško ukvarjal tudi z vprašanji Slovenije in EU ter izjavil, da bo morala Slovenija pri vključevanju v Unijo pristati na vse, ker da nima veliko manevrskega prostora. Njegovo mnenje se ujema s stališčem analitikov, ki pri poročilih o napredovanju Slovenije radi zapišejo, kot je zapisal *The Economist* (6.–12. junij 1998, 37, v Kranjc 1998: 20): »Če želi Slovenija vztrajati, bo morala sprejeti nekatere neprijetne odločitve.« Res je, marsikaj bomo morali žrtvovati in »/s/amo od nas je odvisno, ali bosta med žrtvami tudi naša samobitnost in jezik kot njen najznačilnejši zunanji izraz« (Kranjc 1998: 186). Da je jezikovno vprašanje odvisno od nas, meni tudi slovenska država, ki pri predstavitvi EU navaja:

Slovenija bo morala tudi v prihodnosti sama poiskati odgovore na ključna kulturno-politična vprašanja, med katerimi je najpomembnejše, kako se bo odzvala na proces globalizacije. Odgovor se skriva v ohranitvi in razvoju slovenske kulture in načinu

¹¹ Položaj v Italiji razčlenjuje Samo PAHOR (2000: 183): »Poleg neizvajanja določil o varstvu manjšine se oblasti poslužujejo za omejevanje uživanja pravice do varstva tudi izkrivljenega tolmačenja teh določil. Pri tem se je posebej izkazalo sodstvo. Pritožbe na osrednje državne organe ostajajo brez odgovora. Organi Evropske zveze, ki se je obvezala, da bo sprejela sankcije proti državam članicam, ki kršijo štiri temeljna načela, se proglašajo za nepristojne, čeprav je dokazano, da gre za 'hudo in dolgotrajno kršitev' vsaj dveh temeljnih načel.«

¹² Predavanje je bilo 17. januarja 2001 na Fakulteti za družbene vede, izvlečki so objavljeni na spletnih straneh FDV (<http://www.fdv.uni-lj.si/obvestila/rupel/rupel.doc>).

življenja. Simbol tega je slovenščina, ki naj bi z vstopom Slovenije v Evropsko unijo postala eden od uradnih jezikov. To naj bi pomenilo odprto možnost pisnega in ustnega komuniciranja pred organi EU v slovenščini, ki bo omogočena z ustrezno prevajalsko službo, pooblaščen tudi za izdelavo uradnih prevodov pravnih aktov in drugih dokumentov ([//evropa.gov.si/publikacije/zgibanke/kultura/](http://evropa.gov.si/publikacije/zgibanke/kultura/)).

Koliko je država pripravljena vložiti v reševanje teh vprašanj in ali se v resnici, ne le deklarativno, sploh zaveda njihovega pomena? Vedenje slovenskih politikov in pogajalcev ne ponuja optimistične slike. V rabi jezika žal pogosto izkazuje občutek manjvrednosti, manjka jim samozavesti pri sosporočanju z velikimi narodi. Občutek manjvrednosti se kaže že v pogajalski praksi. Po Potočnikovih besedah (*Dnevnik*, 10. 3. 2000, 3) lahko pogajalci za vstop v Evropsko unijo govorijo v slovenščini in v kateremkoli od treh delovnih jezikov, a se večinoma govori kar v angleščini. To zelo spominja na prakso v SFRJ, ko so slovenski predstavniki takoj prekopili v srbohrvaščino, čim so prestopili meje Slovenije. Zato bi bilo treba natančno določiti in uzavestiti govorne položaje, v katerih bo slovenščina eden od enakopravnih uradnih jezikov, in v zavesti slovenskih politikov doseči, da bodo takrat zavestno uporabljali slovenščino kot predstavniški organizem in ji s samozavestno in samoumevno rabo podelili enakovredno vlogo. Drugo je seveda vprašanje delovnih jezikov in medsebojnega sporočanja, ki ga po eni strani določajo pravila o treh delovnih jezikih oz. praktične okoliščine vsakokratnega govornega položaja. V protokolarni rabi pa nikakor ne sme biti prostora za kakršnakoli opravičila o večji »praktičnosti« in morebitni rabi kateregakoli tujega jezika. »Trebaja je torej ozavestiti komunikacijsko prednost in simbolično vlogo, ki jo s sabo prinaša komuniciranje v svojem prvem jeziku, hkrati pa načrtovati tudi učinkovito jezikovno zmožnost v tujih jezikih, še posebej v tistih, v katerih poteka delovna in manj formalna komunikacija v ustanovah EU« (Stabej 2001: 266). Evropo je treba pri pogajanjih spomniti, da je njena prihodnost le v večkulturnosti in večjezičnosti, brez nji ne bo preživela (Hagège 1996: 8), postala bo okosteneli birokratski aparat (Wright 1999: 99).

Vstopanje v EU ne sme biti edini povod za razmislek o jezikovnem načrtovanju. Gre za vprašanja razvoja slovenščine v 21. stoletju. V svetu »globalni vasi« je spraševanje in delovanje nujno. Polnopravno članstvo Sloveniji gotovo ne bi prineslo samo dobrega, zato bo pred vstopom treba pretehtati pozitivne in negativne posledice vključevanja, ne samo na področju jezika:

1. Določila evropskih pogodb, povezana s kulturo, lahko pomenijo uspešno promocijo naše kulture, spodbujajo literarno in drugo ustvarjanje v slovenskem jeziku, slovensko literaturo s prevodi predstavijo drugim evropskim narodom in pospešijo prevajanje v slovenščino. To je pozitivna stran morebitne vključitve v EU in pomeni promocijo naše kulture in jezika.

2. Med teorijo (pravno določenostjo) in prakso jezikovne rabe pa se je v EU nakopičilo mnogo nedorečenosti, zato ni čudno, da se Unija skuša izogniti izrecni obravnavi jezikovne politike. Če bomo želeli vstopiti v družbo evropskih jezikov

enakopravno, se moramo zavedati pragmatičnih okoliščin in dejanske jezikovne rabe v EU. Pri pogajanjih zato ne smemo pristati na nikakršne kompromise: slovenščina mora formalnopravno postati eden od uradnih jezikov EU, slovenski politiki in drugi predstavniki se morajo znebiti občutka manjvrednosti, ki se kaže v nepotrebnem preklapljanju v tuji jezik takoj, ko se srečajo s predstavnikom številčnejšega naroda. Samoumevna raba slovenščine v vseh narodnopredstavnih, protokolarnih položajih doma, v Evropi in povsod po svetu bo najmočnejši dokaz, da jemljemo slovenščino za enakovredno sredstvo sporazumevanja.

3. Slovenski knjižni jezik bo ob morebitnem članstvu Slovenije postavljen v množico velikih jezikov. Terminološko delo, spodbujeno s prevajanjem evropske zakonodaje, je pokazalo, da je slovensko strokovno izrazje iz leta v leto bolj osiromašeno, ker v zavesti strokovnjakov ne deluje načelo o njegovem razvijanju in ker nimamo institucije, ki bi načrtno in progresivno skrbela za terminološko delo. Seveda to ne pomeni, da se moramo pred svetom zapreti, ampak da moramo sprejeti izziv in stanje spremeniti:

- z ustreznim jezikovnim načrtovanjem, ki bo usmerjeno v prihodnost ter bo spodbujalo spoštovanje lastnega jezika in njegove izrazne sposobnosti;
- s kakovostnim poučevanjem jezika, tudi na univerzitetni ravni;
- z zakonsko ureditvijo statusa slovenskega knjižnega jezika, ne pa njegove kakovostne ravni, saj mora to nalogo prevzeti šolsko in izvenšolsko izobraževanje, jezikoslovno raziskovanje in kakovostni jezikovni priročniki;
- z državno politiko, ki bo resnično, ne le deklarativno podpirala jezikoslovno raziskovanje, in institucionalizirano jezikovno politiko;
- z združevanjem strokovnega in znanstvenega dela jezikoslovcev vseh članic ljubljanske in mariborske univerze ter Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Literatura

- Werner BORMANN, 1970: Das Sprachenproblem in den europäischen Institutionen. *La monda lingvo-problemo*. 114–126.
- Janez DULAR, 1988: Med jezikovno politiko in jezikovno kulturo. *24. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 31–47.
- – 1990: Jezikovna politika. *Enciklopedija Slovenije* 4. Ljubljana: Mladinska knjiga. 306–307.
- Josep GIFREU, 1996: Linguistic order and spaces of communication in post-Maastricht Europe. *Media, Culture & Society* 18. 127–139.
- Claude HAGÈGE, 1996: *Welche Sprache für Europa? Verständigung in der Vielfalt*. Frankfurt – New York: Campus Verlag.
- Monika KALIN GOLOB, 1994: Sodobni pogledi na ogroženost slovenščine. *Javnost/The Public* 1/4. 23–36.
- – 1996: *Jezikovna kultura in jezikovni kotički*. Ljubljana: Jutro.

- – 2001: Jezikovnokulturni vidiki vključevanja Slovenije v Evropsko unijo. *Teorija in praksa* 2. 213–230.
- Janez KRANJC, 1998: Slovenščina kot uradni jezik (zgodovinski vidiki). *Zbornik znanstvenih razprav*, letnik 58. Ljubljana: Pravna fakulteta. 167–188.
- David D. LAITIN, 1997: The Cultural Identities of a European State. *Politics & Society* 25/3. 277–302.
- Ksenija LEBAN, 2000: Slovenski jezik in njegov položaj v Evropski uniji: kako zagotoviti zastopanost slovenskega jezika in kakovostnega tolmaškega dela? *Kultura, identiteta in jezik v procesih evropske integracije* 1. Ur. I. Štrukelj. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje. 251–259.
- Gerhard LEITNER, 1991: Europe 1992: A Language Perspective. *Language Problems and Language Planning* 3. 282–296.
- Kerstin LOEHR, 1998: *Mehrsprachigkeitsprobleme in der Europäischen Union*. Frankfurt – Berlin – Bern: Peter Lang.
- Ilija MARINKOVIĆ, 2000: Graditev babilonskega stolpa. *Delo*, 8. 9. 2000. 6.
- Manfred MARKUS, 1999: Englisch in Europa. *Sprachen in Europa. Sprachsituation und Sprachpolitik in europäischen Ländern*. Ur. I. Ohnheiser – M. Kienpointer – H. Kalb. Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft. 337–350.
- Vilém MATHESIUS, 1932: O požadovku stability v spisovném jazyce. *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Ur. B. Havránek – M. Weingart. Praha: Melantrich A. S. 84–130.
- Ingeborg OHNHEISER – M. KIENPOINTER – H. KALB, 1999: *Sprachen in Europa. Sprachsituation und Sprachpolitik in europäischen Ländern*. Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft.
- Dónall O RIAGÁIN, 1996: European Language Policy. *Contact bulletin*, spring 1996. 2.
- Samo PAHOR, 2000: Italijanska republika – Evropska unija represija rabe slovenskega jezika. *Kultura, identiteta in jezik v procesih evropske integracije* 1. Ur. I. Štrukelj. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje. 183–197.
- Breda POGORELEC, 1993: Jezikovna politika in načrtovanje pri Slovencih – zgodovina in sodobni vidiki. *Jezik tako in drugače*. Ur. I. Štrukelj. Ljubljana: Inštitut za uporabno jezikoslovje Slovenije, IDV. 2–17.
- Marko STABEJ, 2000a: Dodatna mnenja za zakonsko ureditev rabe slovenščine kot uradnega jezika R Slovenije. *Javna predstavitev mnenj o tezah za zakonsko ureditev slovenščine kot uradnega jezika*. Ur. S. Uršič – Z. Jan. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije. 73–75.
- – 2000b: Nekatera vprašanja formalnopravnega urejanja statusa slovenskega jezika. *Kultura, identiteta in jezik v procesih evropske integracije* 1. Ur. I. Štrukelj. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje. 234–245.
- – 2001: Slovenščina v Evropi, Evropa v slovenščini. *37. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ur. I. Orel. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 261–270.
- Inka ŠTRUKELJ, 1993: Nekateri vidiki načrtovanja jezika in jezikovne politike. *Jezik tako in drugače*. Ur. I. Štrukelj. Ljubljana: Inštitut za uporabno jezikoslovje Slovenije, IDV. 41–55.

- Teza za zakonsko ureditev rabe slovenščine kot uradnega jezika R Slovenije, 2000. *Javna predstavitev mnenj o tezah za zakonsko ureditev slovenščine kot uradnega jezika*. Ur. S. Uršič – Z. Jan. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije. 6–35.
- James W. TOLLEFSON, 1989: Language planning and social theory. *Slavistična revija* 37. 309–318.
- – 1996: *Planning Language, Planning Inequality. Language Policy in the Community*. London – New York: Longman.
- – 1997: Language policy in independent Slovenia. *International Journal of Sociology of Language* 124. 29–49.
- Sonja URŠIČ – Zoltan JAN (ur.), 2000: *Javna predstavitev mnenj o tezah za zakonsko ureditev slovenščine kot uradnega jezika*. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije.
- Sonja VANDERMEEREN, 1998: *Fremdsprachen in europäischen Unternehmen*. Waldsteinberg: Heidrun Popp.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 1991: Nekatera aktualna vprašanja slovenske jezikovne kulture. 27. *seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ur. H. Jug-Kranjec idr. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 17–27.
- – 2001: Moč in nemoč slovenskega knjižnega jezika. 37. *seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ur. I. Orel. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 7–18.
- Sue WRIGHT, 1999: A community that can communicate? The linguistic factor in European integration. *Whose Europe? The turn towards democracy*. Ur. D. Smith – S. Wright. Oxford: Blackwell Publishers/The Sociological Review. 79–146.
- Mitja ŽAGAR, 1998: Pravica do javne rabe svojega jezika. Teza za razmišljanje ob vključevanju Slovenije v EU. *Jezik za danes in jutri: zbornik referatov na II. kongresu Društva za uporabno jezikoslovje Slovenije*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje.

LANGUAGE CULTURE, LANGUAGE PLANNING, AND EUROPEAN INTEGRATION

SUMMARY

A standard definition of language planning refers to all conscious efforts affecting language construction and language role. Thus, language culture as the theoretical cultivation of the standard language should be regarded as an important part of language planning, with the work by professional linguists in the foreground. The success of language planning greatly depends on language policies, which ought to be closely connected to language culture and in which the role of the authorities is of prime importance. The questions of language planning have become extremely important as they need to be considered in view of European integration. The author presents the language framework of the European Union based on various Slovene and foreign sources, and critically analyses the current situation from the point of view of language planning, with respect to Slovenia's potential membership in the European Union.

From individual sections of the article, the following important points should be emphasized:

1. The provisions in European agreements on culture can facilitate a successful promotion of Slovene culture, encourage literary and other creativity in the Slovene language, introduce Slovene literature to other European nations by means of translation, and forward translation into Slovene. This is a positive aspect of Slovenia's potential membership of the European Union, promoting both Slovene culture and the Slovene language.

2. Several unfinalized matters have accumulated between the theory (legal finalization) and practice of language use in the European Union; it is, therefore, no surprise that the Union is reluctant to deal expressly with language policy. If Slovenia wishes to join the society of the European Union's languages on equal terms, the Slovenes should be aware of the pragmatic circumstances and actual language use in the European Union. In negotiations, Slovenia should not agree to any compromise solutions: the Slovene language should enjoy official language status within the European Union both formally and legally, Slovene politicians and representatives should discard their feeling of inferiority, which manifests itself in unnecessarily switching to a foreign language whenever they meet a representative of a nation with a greater number of speakers. The obvious use of Slovene in all national-representative and protocolar situations in Slovenia, Europe, and the rest of the world will offer the most convincing proof of equal treatment of Slovene as a means of communication.

3. In the case of Slovenia's membership of the European Union, standard Slovene will be placed next to many major languages. Terminology work, which was greatly encouraged with the translation of European Union legislation, has shown that Slovene terminology is becoming increasingly poorer because it is not developed and because Slovenia has no institution to take care of terminological activities progressively and methodically. Naturally, all this is not supposed to suggest that Slovenia should isolate itself from the world; rather, it should accept the challenge and improve the current situation:

- by suitable language planning which should be future-oriented and encourage respect for one's own language and its expressive power;
- by high-quality language teaching, also at university level;
- by legal improvement of the standard Slovene language status; the quality level of the language, however, should be taken care of by education in schools and outside them, by linguistic research and by high-quality language reference books;
- by a national policy which will truly, not just theoretically, support linguistic research, and by an institutionalized language policy;
- by joint professional and scholarly work by linguists at Ljubljana and Maribor Universities as well as the Slovenian Academy of Arts and Sciences.